

DANIEL
KEHLMANN

Joc de lumini

roman

Traducere din limba germană de
Iulian Bocai

AFARĂ

Ce mai e nou duminica

Ce caut în mașina asta?
Stau nemișcat. Dacă nu te miști, câteodată
îți amintești.

Dar nu merge. E limpede doar că șoferul fumează. În mașină e fum să-l tai cu cuțitul. Mă ustură ochii. Mi se face rău. Insul are păr cărunt și mătrează pe umeri. De oglinda retrovizoare atârnă un șirag de mătăanii cu o cruciuliță.

Ia-o încet. Gândește-te. Șoferul m-a luat, mi-a ținut ușa deschisă, pe când ceilalți se uitau cu gura căscată: slăbănogul de Franz Krahler, prostovana doamnă Einzinger și individul ăla scund, pe care nu știi niciodată cum îl cheamă.

În sanatoriul Abendruh¹, toate zilele sunt la fel. Asculți radioul la micul dejun, mergi în parc, te doare spatele, iei prânzul, citești ziarul și te enervezi în timp ce televizorul merge în fundal; câțiva se uită, alții dorm, cineva mereu tușește, pentru numele lui Dumnezeu. Așa s-a făcut trei jumate și vine cina, după care nu poți să dormi și mergi la toaletă din jumătate în jumătate de oră. Câteodată primești vizite, dar eu nu primesc niciodată. Alteori mai moare câte unul și e luat. Dar pe cei care mai sunt în viață nu prea vin să-i ia mașini negre cu șofer.

1. „Odhna după-amiezii“ (n.r.).

Oprim la o intersecție, trei tineri cu părul lung merg foarte lent pe trecere, șoferul coboară geamul și țipă la ei, le spune că unor golani ca ei le-ar prinde bine să fie luați la război; cum ei nu-i răspund, se înfurie și mai tare. O ia din loc, dar apoi pufnește tot drumul.

Apoi îmi aduc aminte: studioul de televiziune.

Dar ce emisiune? Mă aplec în față să întreb.

Șoferul se întoarce și mă privește prin rotocoalele de fum, fără să priceapă.

Repet întrebarea.

Strigă că nu-i pasă. De ce să-l intereseze rahaturi din astea?

Așa că nu mai zic nimic.

Dar acum s-a pornit. Ar trebui să fie lăsat în pace, în pace, auzi? Cere prea mult?

Până ajungem în fața studioului de radiodifuziune, s-a domolit. Coboară, dă ocol mașinii și-mi deschide ușa. Mă prinde de cot și mă trage afară. E o obrăznicie, dar chiar mă ajută să ies în stradă fără să cad.

Fațada studioului este și mai mohorâtă decât fațadele caselor din jur. Toate casele din Viena sunt cenușii, în afară de câteva, care sunt maronii-închis. Tot orașul pare scufundat în mizerie. Iarna, cerul e ca fierul, apăsător, vara e umed și galben. Odinioară, până și asta era altfel. Când ești suficient de bătrân, știi că nici măcar vremea nu mai e cum era în orașul ăsta de gunoi, fum de cărbuni și căcat de câine.

Ușa rotativă se învârte ezitant și mi se face puțin teamă să nu-mi sfârșesc călătoria chiar aici; reușesc să trec de ea și-n hol mă așteaptă într-adevăr cineva: un tânăr foarte slab, cu privire inteligentă și ochelari rotunzi, care-mi

întinde mâna și se prezintă drept redactorul responsabil Rosenzweig.

— Foarte bine, zic eu.

Întotdeauna mă bucur să văd tineri curtenitori. Nu se mai întâmplă des.

— Responsabil de ce?

— De emisiune.

— Care?

Mă privește câteva secunde și apoi mă întreabă:

— *Ce mai e nou duminica?*

— Nu știu.

— Emisiunea!

— Ce?

— Așa-i zice emisiunii. *Ce mai e nou duminica.*

Ce tot zice omul ăsta?

— Pe-aici, vă rog.

Arată spre o ușă din celălalt capăt al sălii. Îl urmez și o luăm pe un coridor scurt, până ne pomenim în fața unui lift paternoster — nu e bine deloc. Trece de noi prima cabină, urmată de a doua; ar trebui să urc în a treia, dar mi se face frică și trece și ea. Haide, îmi zic, ai trecut și prin lucruri mai rele. Când ajunge și a patra cabină în dreptul meu, închid ochii și fac un pas în față. Reușesc să intru, dar așa fi căzut dacă nu m-ar fi ținut tânărul de umăr. E bine c-a reacționat așa repede.

— Dați-mi drumul, îi zic cu asprime.

Coborâtul din lift e și mai dificil, firește. Dar el se pregătește, își pune mâna pe spatele meu și mă împinge ușor. Ies împleticindu-mă și slavă Domnului că mă prinde iarăși repede.

— Lăsați-mă, zic eu.

Miroase a plastic și de nu știu unde se aude un zumzet de aparate mari. Mergem pe un hol în care, la stânga și la dreapta, sunt agățate imagini ale unor oameni zâmbăreți, cu autograf. Pe câțiva îi știu: Paul Hörbiger, Maxi Böhm, Johanna Matz și Peter Alexander, ăla de-acolo, care — din cine știe ce motiv — a scris sub a sa: „Multe mulțumiri iubitelui, îndrăgitului meu public“.

Tânărul deschide o ușă pe care scrie „Machiaj“. În fața unei oglinzi se vede un tip mătăhălos cu barbă; în spatele lui se află o cosmeticiană care-l fardează cu o pensulă. Ea se dă înapoi și el sare așa iute de pe scaun, că tresar. Mă îmbrățișează. Miroase a loțiune de bărbierit și a bere. Cu o voce gătuită de bucurie, întrebă:

— Cum mai ești, Franzl?

Băigui ceva, că mi-e bine — ceea ce de fapt nu e nicio dată adevărat, cu atât mai puțin acum. Încerc să nu inspir. Îmi gâdilă obrajii cu barba lui.

— Și tu? spun eu, abia respirând.

— Ah, Franzl, ce pot să-ți spun? Liesl a murit acum doi ani și chestia aia cu Wurmitzer n-a mers bine. Și eu i-am zis, Ferdl, trebuie să faci asta în numele vechii noastre prietenii, dar a vrut să m-asculte? Și tu știi că mi-ar fi plăcut mai mult să rămân cu Senger, dar ăla nu era onest.

Am rămas fără aer. Cine dracu' mai e și ăsta? Cine sunt oamenii ăștia despre care vorbește? În sfârșit îmi dă drumul, ia din cuierul garderobei un pardesiu loden, mare cât un cort, cu nasturi din corn de cerb, și pleacă.

Mă așez. Cosmeticiana se ocupă de fața mea și mă întreabă, cum fac cosmeticienele întotdeauna, ce profesie am

și ce voi spune în emisiune. Cosmeticienele nu știu niciodată dinainte, n-au auzit niciodată de nimeni, nu urmăresc lucrurile astea, dar întrebă întotdeauna.

— Domnul Wilzek este regizor, spune tânărul care m-a adus.

Aș fi vrut să-mi spună cum îl cheamă, dar tinerii nu mai știu să se poarte.

Firește că acum mă întrebă ce filme am făcut, iar eu — cu aceeași stânjenală dintotdeauna — spun toate cele trei titluri ale mele: *Peter dansează cu toți*, cu Peter Alexander, *Gustav și soldații*, tot cu Peter Alexander și cu Gunther Philipp, și *Schlück este ultimul care pleacă acasă*, cu oameni de care nu-mi mai aduc aminte.

Iar acum mă întrebă despre Peter Alexander, firește. Cum e el ca om. În mod uimitor, n-a trecut niciodată pe la ea ca să-l machieze. I-ar fi plăcut să-l întâlnească măcar o dată. Povestesc anecdota pe care o spun întotdeauna. În prima zi de filmări la *Peter dansează cu toți*, își știa deja tot textul pe de rost. Apoi a trebuit să schimbăm puțin planul și o actriță tânără, căreia nu vreau să-i dau numele, fiindcă între timp a devenit foarte cunoscută, învățase doar textul pentru ziua cu pricina, iar Peter s-a uitat la ea și i-a spus: „Domnișoară, cu textele și cu caii e la fel, vreți să știți de ce?”.

Doamne, cum arăt! În sanatoriul Abendruh n-avem oglindă, fiindcă nimeni nu se rade singur. De asta se ocupă, în fiecare dimineață, îngrijitorul Zdenek. Așa că imaginea mă ia prin surprindere: ochi adânciți în orbite, pielea lăsată, buzele crăpate, țeasta cheală, zbârcită și gri. Sacoul stă strâmb pe mine, fiindcă nu-l mai umplu cu umerii mei,

cravata nu doar că e pătată, dar e și legată prost. Nu e vina mea — eu de multă vreme nu mai pot să-mi leg cravata și o face Zdenek pentru mine. Nu poate să depună și el mai mult efort? De câte ori ni se întâmplă să fie adus vreunul dintre noi la televiziune? Închid ochii, ca să nu mă mai văd. Se aude un sâsâit și simt pe pielea capului stropi reci din doza de fixativ. Ce rost mai are? Abia dacă mai am păr.

— Da, de ce? întrebă cosmeticiana.

Ce se întâmplă?

— Chestia cu caii, de ce?

Ce vrea de la mine?

— Gata, spune ea după o clipă de tăcere. Suntem gata.

Mă ridic, genunchii mei cedează, cosmeticiana și tânăra mă sprijină.

— Nu vă faceți griji, spune el în timp ce mă conduce afară în coridor.

Pe pereți sunt fotografiile semnate de Paul Hörbiger, Johanna Matz, Peter Alexander. Am lucrat odată cu el.

— Domnul profesor Conrads n-o să vă pună decât întrebările pe care le-am pregătit dinainte. Povestiți câte ceva despre vremurile vechi, n-are ce să se întâmple. Domnul profesor Conrads nu pune decât întrebări pe care le-a primit dinainte de la redacție. Și redacția acum sunt eu. Nu improvizează niciodată.

— Trebuie să merg la toaletă.

Se uită la ceas. Rosenblatt! Nu știu de unde-o știu, dar așa îl cheamă. Mă îngrijorează ceva la asta, dar nu-mi dau seama ce anume.

Arată spre ceas.

— Dar repede, vă rog.

Intru. Totul e complicat: am degetele amorțite și nu pot să apuc bine catarama curelei sau nasturii de la prohab, așa că nu mi-e tocmai ușor să-mi dau jos pantalonii; iar vasul de toaletă e pus prea aproape de podea. Apoi mai cade și sulul de hârtie igienică. Mă aplec, dar când să-l trag spre mine, se duce mai departe și dispăre prin spațiul gol dintre cabine.

Aud afară pași, cineva mă strigă pe nume:

— Domnule Wilzek, trebuie să ajungem în studio.

— Da, da, spun eu.

— Este o transmisiune în direct.

— Da, imediat. Imediat.

Mai vin și alți oameni. Aud voci agitate. Am terminat, dar mi-e cumplit de greu să mă ridic, fiindcă vasul de toaletă e prea jos, iar acum a venit rândul nasturilor și cataramei. Mă mișc cât de încet am nevoie. Dacă mă grăbesc, e și mai greu.

Ies din cabină. Afară sunt cinci bărbați și trei femei. Pe mine mă așteaptă, se pare. Cum se poate să intre femeile aici? Atât de mult am decăzut, nu mai e nimic sfânt? Dar până să apuc eu să mă plâng, m-au și încercuit — unul mă sprijină din stânga, altul din dreapta, un al treilea mă împinge, nu mă lasă nici măcar să mă spăl pe mâini.

— Emisiunea a început deja, spune cineva.

— A intrat al doilea invitat, spune altcineva.

— Trebuie să intrați. Sunt deja în direct, spune al treilea.

Se deschide o ușă de oțel și am ajuns într-un studio. Două camere de filmat se mișcă tăcute prin încăpere, aud zumzetul ascuțit al reflectoarelor, microfoane atârână

de niște fire care coboară din tavan. În mijloc de tot s-a confecționat un colț de sufragerie: tapet floral, de care sunt bătute în cuie mici peisaje în rame aurii, o canapea, un fotoliu, o masă cu cești de cafea. Pe canapea stă un bărbat uriaș, bărbos, care poartă o redingotă loden. Lângă el un alt bărbat, pe care-l știu; îl văd mereu la televizor la sanatoriu, dar nu mai știu cum îl cheamă. Chiar atunci din difuzoare se aude sunet de trompete și bărbatul se pune pe cântat, sărutându-și vârful degetelor. Cineva mă împinge în față și sunt cât pe-acți să mă împiedic de un cablu, apoi mă conduce pe lângă o cameră de filmat și mă pomenesc pe canapea, lângă bărbos.

Moderatorul nu mai cântă, vorbește despre mine. Este o nespusă bucurie să-l aibă alături pe Franz Wilzek, un vechi și bun prieten. Spune toate astea pe o voce cântată.

Eu nu-l cunosc. Știu că sunt puțin uituc, dar nu l-am mai întâlnit în viața mea pe tipul ăsta.

Se întoarce spre mine cu mâna întinsă.

— Dragă Franz!

Prima cameră face un cerc în jurul lui în timp ce a doua se întoarce spre fața mea, iar lumina roșie se aprinde când la una, când la cealaltă; mă văd pe un monitor cu un zâmbet forțat și cearcăne mari.

Îl cheamă Conrads! Mi-am adus aminte deodată, uite că n-am o memorie așa de proastă. Dar chiar nu l-am mai întâlnit până acum. Îi întind mâna fără să mă ridic. În ochii săi mici, ca de purceluș, apar sclipiri de furie. E clar că nu-i place să fie el cel care trebuie să se aplece.

Se întoarce spre cameră și vorbește mai departe despre mine. Citește dintr-un teanc de cartonașe, dar lungește

cuvintele cu un aer așa de surprins și confuz, că n-ai zice că le-ar putea scoate de altundeva decât din propriul creier. Regizor, filme frumoase și amuzante, ne-a adus multă bucurie, *Gustav și soldații*, *Peter dansează cu toți*, a lucrat cu cei mai îndrăgiți actori! Pe monitor se vede un clip: Peter Alexander cântă, țopăie și râde. Eu încuviințez prietenos, deși văd că nu apar în imagine, că lumina roșie se aprinde la camera care-l filmează pe Heinz Conrads și că monitorul arată acum fața lui gălbejită, sub scufia de păr alb, tare ca betonul.

Și atunci se întâmplă. Tace și își întoarce privirea spre mine. Lumina se aprinde și îmi văd figura pe monitor. M-a întrebat ceva? Am fost neatent o singură clipă și chiar atunci s-a întâmplat!

Ascult tăcerea șuierătoare, cu foșnetul ei electric. Apoi mă apuc, la nimereală, să spun nu știu ce anecdotă despre actorul Schlück Battenberg. E cât de cât amuzantă și funcționează — Heinz Conrads își sărută vârful degetelor și spune:

— Delicios!

Și bărbosul de lângă mine râde și se bate cu mâna pe piept.

— Vă cunoașteți de multă vreme? întrebă Heinz Conrads.

— De o viață, spune bărbatul, pe care nu-l cunosc.

Râd amândoi iar. Dacă tragi linie, totul pare să meargă bine. Mintea mea nu mai e ca pe vremuri, dar încă mai fac față la astfel de emisiuni.

Așa că nu mai aștept următoarea întrebare, ci povestesc anecdota despre cum a căzut Gunther Philipp în apă la

repetițiile pentru *Gustav și soldații*. E o poveste slăbuță, n-are poantă, prostovanul n-a făcut decât să cadă în apă și l-au scos de-acolo — dar văd că cei doi râd din nou, așa că îmi spun povestea cea mai bună, piesa de rezistență: cu tânăra actriță care și-a învățat doar textul pentru prima zi. Și cum s-a uitat Peter Alexander la ea și i-a spus: „Domnișoară, cu textele și cu caii e la fel, vreți să știți de ce?”.

— Da, Peter! strigă idiotul de lângă mine. Asta e tare de tot!

Îl săgetez cu privirea, ca să-l fac să se potolească.

— De ce? întrebă moderatorul.

— De ce... ce?

— Cu caii?

Șuieratul reflectorului e așa de ascuțit, și totuși atât de slab, că nici nu-ți dai seama dacă se aude cu adevărat. Lumina roșie trece de la o cameră la cealaltă. O urmăresc cu privirea și văd cum îmi tot mută fața dintr-un loc în altul pe monitoare.

— A, caii!

Trag aer în piept și mă pregătesc să spun povestea.

Dar momentul și-a pierdut ritmul, povestea s-a blocat, iar următoarea propoziție nu vrea să vină. Cealaltă e pregătită, așa că sar peste prima, însă chiar atunci pare să se dizolve și ea — îi simt conturul încă, de parcă mi-ar sta pe vârful limbii. Dar cuvintele nu vor să prindă formă și fac greșeala să mă uit la monitor. Mă văd cu o figură nedumerită și gura căscată. Și când te vezi așa, față în față cu tine însuși, dat pe din două, și știi că așa te văd și toți cei din sanatoriul Abendruh, nu prea te mai poți gândi la altceva.